

tudományban való jártasságról. (A mi szabályzataink ezt megkövetelik, de azért középiskolánkban az eredmény, úgy hiszem, jóval alatta áll a német középiskolákban elért eredményeknek.)

Hogy miért nem foglalkoznak a jelöltek eléggé az indogermán nyelvészettel, annak okát a következőkben keresi:

1. A klasszikus tanulmányok művelői az újabb ásatások gazdag eredményei folytán inkább ezeknek feldolgozására irányították figyelmüket.

2. Az összehasonlító nyelvészetnek hitele — sokszor ingatag területre való elkalandozása folytán — megingott.

3. A nyelvészek egymás között is nagy harcokat folytatnak.

4. A nyelvészek főleg a *hang-* és *alaktant* tárgyalják, kevésbé a *mondattant* és épen ezzel kevésbé használnak a gimnáziumi oktatásnak. Ezeket az ellenvetéseket sorra cáfolva arra az eredményre jut, hogy az összehasonlító nyelvészetnek az egyetemi vizsgálatokon is nagyobb teret kell engedni, úgyszintén a középiskolai oktatásban is; így aztán érdekeltőbb lesz a klasszikus nyelvek oktatása és eredményesebb.

Dr. Endrei Gerzson.

*

Dr. W. Rein u. Dr. P. Selter: Das Kind, seine körperliche u. geistige Pflege von der Geburt bis zur Reife. Enke Stuttgart. 1911.

Dr. Ph. Biedert két kötetes munkáját, a szerző betegeskedése miatt, Rein és Selter rendezték másodszer sajtó alá. Harminckét szakember írta az egyes, megfelelő fejezeteket.

Az első kötet az átöröklés elméletétől és az embryonális fejlődéstől kezdve végigkíséri a gyermeket az élet minden változásán; bemutatja — 152 szép illusztrációval a szövegben — az ép és beteg testet, leírja a gyakoribb gyermekbetegségeket és útmutatást ad azok helyes kezelésére. A szakember a tudomány legújabb vívmányait, s tanulmányainak rövid összefoglalását találja meg egy-egy fejezetben; a laikusnak pedig számtalan ferde felfogását helyesbíti ez a könyv. A művelt szülők számára készült. Igazi népszerűsítő munka s kevésbé tételmez fel magasabb fokú előtanulmányokat, mint a második kötetnek egy-két pontja. Ezzel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy a sok szerző munkájában nincs egység. Sőt ebben a tekintetben a szerkesztők határozottan rányomták a műre tudományos felfogásuknak és világnézetüknek bélyegét.

Az emberi nem testi és szellemi tökéletesedésének egészséges eszméje vezérli a tanulmányok íróit egytől-egyig, ami különösen a II. kötetben hat kellemesen az olvasóra. Ez nem rendszeres nevelés-tan, mindazonáltal teljes képét kapjuk a kilenc fejezetben a nevelés modern elveinek.

A bevezető cikkben Rein a nevelés célját fejtegeti. Megüti benne az alaphangot, mely a végigrezdül az egész kötetben. A jóakarát a világon az egyetlen értékes. Az erkölcsi jellemnek székhelye. Jellemképzés annyi, mint akaratképzés. Faust lelki fejlődése alapján mutatja be, mintegy példában, az önző törekvések legyőzését és a társasélet szolgálatára szentelt munkában megnyilvánuló jóakarát fejlődését.

A jellemes személyiség az eszmék birodalmához van kötve s a nemzeti élet talajában gyökerezik. A hazaszeretet dicsőítése visszavisszatérő akkordként csendül meg itt Reinnél. A jellemfejlődéssel kapcsolatban panaszkodik az önuralom hiányán a mai korban amit a tévesen ma gyarázott Rousseau elveknek tud be, szembeállítva a mai kor nebántságvirágát a régi idők edzett gyermekével. A voluntas mea suprema lex-féle rendőri nevelés visszahatása ez.

A pedagógiai fatalizmust és Schopenhaueri nihilizmust kárhoztatva, természettudományos alapon magyarázza Andreae a második fejezetben az egyéniség fejlődését. A meliorizmusnak kell a nevelőt munkájában lelkesíteni. Hadd ragyogja be az átöröklés sötét képét a nevelői munka sikerébe vetett bizalom. Ismernünk kell a gondjainkra bízott gyermek átöröklési viszonyait. Ennek pontos képe — úgymond — többet érne a sok mérésnél, számlálásnál és statisztikánál.

Sellmann világos, igazán népszerű előadásban ismerteti a gyermek lelki fejlődését hat éves koráig. Folytatását Spitzner írta. Elvont fejtegetései a gyermek logikai, ethikai és æsthetikai értékmegállapító képességeinek fejlődéséről s ezeknek az öntudatra gyakorolt hatásáról annyira nehézkesek, hogy ilyen munkában nem igen lehet helyük. Még sokkal szívesebben látjuk Hanna Meckenek a másik végletben, a túlságos könnyed stílusban megírt tárcacikkszerű csevegését a családi nevelésről.

A Landeserziehungsheim-ok és a reformiskolák részletező ismertetése élvezetes olvasmányos számba megy. Több szerző érinti az utóbb említettem kérdést és vetekednek a reformiskola dicséretében. Már gyakorlati tekintetből is indokolt nemcsak az iskola embereinek, hanem a szülőknek rokonszenve is, mellyel az új iskolatípus hódítását fogadják. Az iskola alsó tagozata, minden reformiskolában egyenlő lévén, a gyermeknek nem kell már 9 éves korában hajlamainak és tehetségének meg nem felelő tanulmányokat folytatnia.

Említést érdemel Rein Schulorganisation c. tanulmányában kifejtett álláspontja a hittan tanítására vonatkozólag. Sem a hittan nélküli, sem a felekezeti iskola nem az ő ideálja. A szimultán iskola sem ideális az ő nézete szerint. Ő közös bibliatörténeti oktatást kíván az iskolában. A kiegészítés az egyház és család dolga. A koedu-

káció kérdése is egységes megítélésben részesül a műben. Az alsóbb osztályokban tanuljanak együtt a fiúk és lányok, a felsőbb osztályokban (a középiskola felső tagozatában) is csak a tananyag differenciálódása lehet akadálya a koedukációnak, és megszívelendő, hogy a leány kíméletre szorul ott is, ahol a fiúknál ilyesmire nem kell gondolni.

Külön tárgyalja a könyv a leánynevelés kérdéseit. S különösen kiemelendők Elly Ræthelnek a leánynevelés történetére vonatkozó fejtegetései. (II, 112—114.) Milyen óriási a különbség még a XVIII. század felfogása és az 1908. porosz új szervezeti szabályzat közt! Amott a *pour plaire*-ben jelölték meg a nőnevelés célját, itt meg már a reális irányt érvényesítették a pusztá erkölcsnek rovására.

Beható ismertetését olvassuk a továbbképző iskoláknak is. Irigylésreméltó, hatalmas közoktatási intézmény ez! Egész Németországban igen komolyan veszik ezt az iskolát, melyet birodalmi törvény szabályoz.

A gyermekeket kor és egyéni tehetségek szerint csoportosító mannheimi iskolarendszerről Dr. Sickinger írt lelkes ismertetést. Meg van arról győződve, hogy ez az új rendszer a természettörvény logikájának erejével fog győzedelmeskedni, mert hű a természethez,

Azonkívül a gyermek szépérzékének fejlesztéséről, az ifjúsági olvasmányokról, az abnormis gyermek neveléséről és még sok egyéb érdekes tárgyról esik szó ebben a kötetben, melynek értéke nem eredetiségében rejlik, hanem élvezetes előadásában és a pedagógiai irodalom felvetette modern kérdések gondos összefoglalásában.

Teveli Mihály.

★

Fontes Rerum Transylvanicarum (Erdélyi történeti források).

I. kötet: Az erdélyi jezsuiták levelezése és iratai a Báthoryak korában (1571—1613). Gyűjtötte és közrebocsátja dr. *Veress Endre*. I. 1571—1583. Hét hasonmással. Kolozsvár—Budapest 1911. n 8° XVI + 325 lap. Ára 10 kor.

Kolozsváron, dr. Veress Endre szerkesztésében nevezetes vállalat indult meg. 50 kötetben adja ki azt az anyagot, melyet Veress 20 év óta a M. T. Akadémia anyagi támogatásával magyar és külföldi levéltárakban a régi Erdély és Magyarország külföldi összeköttetéseihez vonatkozóan egybegyűjtött. «Új anyagot akar nyújtani a történetírásnak.»

E vállalatról azért indokolt e helyen megemlékeznünk, mert ettől a magyar neveléstörténeti irodalomra is hasznót remélhetünk. Nemcsak általában, történeti kérdések megvilágításával, hanem épen iskola-történeti és művelődéstörténeti anyagával nagy segítsége lehet a XVI—XVII. századbeli erdélyi nevelés tanulmányozójának. Családi